

BAŁTOWIE WIELU PRĘDKOŚCI

**WZMACNIANIE POTENCJAŁU OBRONNEGO
LITWY, ŁOTWY I ESTONII**

Piotr Szymański

PRACE OSW

NUMER 68
WARSZAWA
SIERPIEŃ 2017

BAŁTOWIE WIELU PRĘDKOŚCI

WZMACNIANIE POTENCJAŁU OBRONNEGO LITWY, ŁOTWY I ESTONII

Piotr Szymański

OSW |

CENTRE FOR EASTERN STUDIES

OŚRODEK STUDIÓW WSCHODNICH im. **Marka Karpia**

© Copyright by Ośrodek Studiów Wschodnich
im. Marka Karpia / Centre for Eastern Studies

REDAKCJA MERYTORYCZNA

Adam Eberhardt, Justyna Gotkowska, Mateusz Gniazdowski

REDAKCJA

Anna Łabuszewska

WSPÓŁPRACA

Małgorzata Zarębska

OPRACOWANIE GRAFICZNE

PARA-BUCH

ZDJĘCIE NA OKŁADCE

Birute Vijeikiene, Shutterstock.com

SKŁAD

GroupMedia

WYKRESY

Wojciech Mańkowski

WYDAWCA

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia

Centre for Eastern Studies

ul. Koszykowa 6a, Warszawa

Tel. + 48 /22/ 525 80 00

Fax: + 48 /22/ 525 80 40

osw.waw.pl

ISBN 978-83-65827-09-8

Spis treści

WPROWADZENIE /5

TEZY /6

I. BAŁTYCKIE PRZEBUDZENIE OBRONNE: PUNKTY WSPÓLNE /8

1. Wydatki obronne i ćwiczenia /8
2. Konsensus polityczny /9
3. Sojusznicza obecność /9

II. RÓŻNE MODELE OBRONNE W PAŃSTWACH BAŁTYCKICH /11

1. Litewskie przyspieszenie /11
2. Estońska adaptacja /12
3. Łotewskie nadrabianie zaległości /13

III. PERSPEKTYWY I WYZWANIA /15

1. Demografia, pobór i rozbudowa rezerwy /15
2. Wydatki obronne /15
3. Modernizacja techniczna /16
4. Wzmacnianie sojuszniczej obecności /16
5. Batalionowe grupy bojowe /17

ANEKSY /18

Aneks 1. Wydatki obronne państw bałtyckich w mln USD i jako % PKB według SIPRI (2004–2016) /18

Aneks 2. Najważniejsze programy zbrojeniowe państw bałtyckich (według daty zakupu) /19

Aneks 3. Siły zbrojne państw bałtyckich w 2016 roku /21

Aneks 4. Batalionowe grupy bojowe w państwach bałtyckich (czerwiec 2017) /22

WPROWADZENIE

W czerwcu 2017 roku gotowość operacyjną osiągnęły natowskie batalionowe grupy bojowe rozmieszczone na terytorium państw bałtyckich zgodnie z postanowieniami warszawskiego szczytu NATO z lipca 2016 roku. Stanowi to kamień milowy w procesie wzmacniania sojuszniczego odstraszania na wschodniej flance.

Równolegle państwa bałtyckie dążą do zwiększenia własnych zdolności obronnych – od 2018 roku wszystkie trzy kraje przeznaczają będą na obronę co najmniej 2% PKB, kontynuując przyspieszoną po aneksji Krymu modernizację sił zbrojnych. Poczucie zagrożenia ze strony Rosji ugruntowało też konsensus polityczny wokół głównych kierunków polityki obronnej. Mimo to w najbliższych latach państwa bałtyckie czeka szereg wyzwań, które mogą negatywnie wpłynąć na rozwój ich potencjału obronnego. Najważniejszym z nich jest kryzys demograficzny i zapewnienie szerokiego poparcia społecznego dla większych inwestycji w obronność. Również sojusznicza obecność wymagać będzie m.in. dostosowania infrastruktury wojskowej oraz zapewnienia ciągłości rotacji i optymalnego wyposażenia sił NATO.

W obszarze polityki obronnej państwa bałtyckie zazwyczaj traktowane są przez ekspertów jako jedność. Przemawiają za tym podobna percepcja zagrożeń, zdolności wojskowe i podobne programy modernizacji sił zbrojnych. Jednak różnice w potencjałach demograficzno-gospodarczych i kulturach strategicznych przekładają się na ich odmienne modele obronne.

TEZY

- Ostatnie lata pokazały, że wypracowany w państwach bałtyckich po aneksji Krymu konsensus polityczny w kwestii wzmacniania potencjału obronnego i sojuszniczej obecności jest trwały. Kolejne rządy po 2014 roku, niezależnie od różnic programowych, w polityce obronnej stawiały na kontynuację lub intensyfikację działań poprzedników.
- Utrzymanie tempa wzrostu wydatków obronnych stwarza nowe możliwości w zakresie modernizacji sił zbrojnych państw bałtyckich. W 2017 roku ich budżety obronne są łącznie niemal dwukrotnie wyższe niż w 2013, a od 2018 roku wszystkie trzy kraje przeznaczać będą na obronę co najmniej 2% PKB.
- Chociaż w świetle potencjału militarnego Rosji batalionowe grupy bojowe NATO dysponują małą wartością bojową, to dla państw bałtyckich są istotnym uzupełnieniem ich ograniczonych zdolności obronnych. Najbardziej widoczną luką jest obrona powietrzna, dlatego państwa bałtyckie zabiegają o wzmocnienie sił NATO naziemnymi systemami obrony powietrznej średniego zasięgu. Dyslokacja batalionowych grup bojowych oznacza, że stała rotacyjna obecność kompanii USA na Litwie, Łotwie i w Estonii zostanie zamieniona na okresowe ćwiczenia elementów brygady pancerniej stacjonującej w Polsce. Dlatego priorytetem dla państw bałtyckich będzie zapewnienie trwałej obecności sił USA na ich terytorium.
- Państwa bałtyckie z perspektywy Zachodu i Rosji często traktowane są jako spójny region. Jednak odmienne potencjały gospodarczo-demograficzne, kultury strategiczne i położenie geograficzne wpływają na różnice w ich modelach obronnych. Estonia rozwija armię poborową z dużymi zdolnościami mobilizacyjnymi, Łotwa stawia na armię zawodową z niewielką przeszkoloną rezerwą, a Litwa zdecydowała się na połączenie obu modeli.
- W ostatnich latach Litwa podjęła najbardziej energiczne i najbardziej wszechstronne działania na rzecz zwiększenia zdolności do obrony własnego terytorium ze wszystkich państw wschodniej flanki. Z kraju oszczędzającego na armii Litwa wyrasta na nowego lidera w polityce obronnej wśród państw bałtyckich, co możliwe jest dzięki skokowemu wzrostowi budżetu obronnego w latach 2013–2017.
- Przykład Estonii pokazuje, że kraj mniejszy i bardziej oddalony od kluczowych sojuszników jest bardziej skłonny do szerszego włączania

społeczeństwa w system obronny, aby demonstrować wolę obrony kraju. Estonia uznaje swój model obronny za optymalny, ale dostrzega jego problemy, wynikające z małych zasobów kadrowo-materiałowych oraz czasu potrzebnego na przeprowadzenie mobilizacji w obliczu nagłego ataku zbrojnego.

- Łotewska armia bardziej niż litewska i estońska odczuła negatywne skutki kryzysu finansowego. Dlatego po aneksji Krymu Łotwa zrezygnowała z reform w siłach zbrojnych, aby nie wpłynęły one negatywnie na uzupełnianie braków kadrowych i dozbrojenie armii. Łotwa nie przygotowuje się do wznowienia poboru ze względu na braki finansowe i kadrowo-infrastrukturalne. Ponadto wychodzi z założenia, że w razie konfliktu nie będzie czasu na mobilizację.
- Największym wyzwaniem dla systemów obronnych państw bałtyckich i planów zwiększania liczby żołnierzy jest coraz mniejsza liczba osób w wieku poborowym. Starzenie się społeczeństwa i emigracja mogą też negatywnie przełożyć się na sytuację gospodarczą, a w konsekwencji wydatki obronne. W najbliższych latach debata w polityce obronnej państw bałtyckich dotyczyć będzie stopnia zaangażowania obronnego społeczeństwa – zasadności wprowadzenia selektywnego poboru w przyszłości (Łotwa) i zwiększania liczby poborowych (Litwa i Estonia).
- W najbliższych latach nie należy spodziewać się dużych zakupów uzbrojenia i sprzętu wojskowego przez państwa bałtyckie. Litwa, Łotwa i Estonia skoncentrują się na realizacji rozpoczętych już projektów, które w znacznym stopniu będą obciążać ich budżety obronne. W państwach bałtyckich część zdolności obronnych budowana jest od podstaw, co oznacza brak odpowiedniej infrastruktury, instruktorów i dowodzenia, uniemożliwiając szybkie wprowadzanie nowego uzbrojenia na wyposażenie armii.
- Inwestycje obronne utrzymają priorytetowe znaczenie dla państw bałtyckich, tym bardziej że administracja Donalda Trumpa przywiązuje większą wagę do realizowania zobowiązań sojuszniczych w tym zakresie. W państwach bałtyckich trwają dyskusje na temat optymalnej granicy zwiększania wydatków obronnych. Istnieje ryzyko, że ich duży wzrost mógłby pogorszyć jakość innych usług publicznych w wychodzących z kryzysu finansowego państwach, co przyczyniłoby się do spadku poparcia społecznego dla polityki obronnej.

I. BAŁTYCKIE PRZEBUDZENIE OBRONNE: PUNKTY WSPÓLNE

Wspólne dla Litwy, Łotwy i Estonii postrzeganie Rosji jako największego zagrożenia dla ich suwerenności, oddalenie od kluczowych sojuszników i niewielki potencjał militarny wpływają na podobieństwa w ich politykach obronnych. Po aneksji Krymu polityki obronne państw bałtyckich wspierają się na dwóch filarach, są to: inwestycje we własne zdolności obronne rozwijane pod kątem zagrożeń konwencjonalnych i hybrydowych oraz zabiegi o stałą obecność sił NATO i USA.

Gdy Rosja ogłaszała program modernizacji armii na lata 2011–2020, siły zbrojne państw bałtyckich zmagają się z poważnymi brakami kadrowo-materiałowymi spowodowanymi kryzysem finansowym i koncentrowały wysiłki na operacji ISAF w Afganistanie. Aneksja Krymu, która zbiegła się w czasie z ograniczeniem działań ekspedycyjnych NATO, była sygnałem alarmowym dla państw bałtyckich, które zwiększyły wydatki obronne na rzecz uzupełnienia najpilniejszych potrzeb i szybszego dobrojenia armii. W ich politykach obronnych jeszcze bardziej wzrosło znaczenie USA, które na terytorium państw bałtyckich rozmieściły niewielkie rotacyjne siły wielkości trzech kompanii, okresowo uzupełniane przez oddziały europejskich sojuszników. W wyniku realizacji postanowień szczytu NATO z Warszawy tę formę reasekuracji państw bałtyckich zastąpiło rozmieszczenie batalionowych grup bojowych.

1. Wydatki obronne i ćwiczenia

Utrzymanie tempa wzrostu wydatków obronnych stwarza nowe możliwości w zakresie modernizacji armii państw bałtyckich. W 2017 roku ich budżety obronne są łącznie niemal dwukrotnie wyższe niż w 2013, głównie za sprawą Litwy i Łotwy. Ze względu na to, że doktryny obronne państw bałtyckich zakładają utrzymanie kluczowych punktów do czasu pomocy NATO, opóźnianie działań wroga i dezorganizowanie jego zaplecza, inwestują one głównie w wojska lądowe (mechanizacja, artyleria, broń przeciwpancerna i przeciwlotnicza) i w formacje obrony terytorialnej (OT)¹. Państwa bałtyckie najczęściej pozyskują używane i tańsze uzbrojenie i sprzęt wojskowy (UiSW) w negocjacjach

¹ Łotwa i Estonia zwiększają integrację OT z wojskami operacyjnymi (na Litwie formacje obrony terytorialnej są częścią wojsk lądowych). Siły powietrzne państw bałtyckich nie dysponują lotnictwem bojowym, a marynarki wojenne mają ograniczoną zdolność do działań patrolowych i przeciwminowych.

międzypaństwowych. Słabość ich przemysłów obronnych sprawia, że offset interesuje je w niewielkim stopniu, co pozwala szybciej uzupełniać luki w zdolnościach. W tym procesie rośnie znaczenie wsparcia USA (ze środków inicjatywy wzmocnienia, tzw. European Reassurance Initiative) i NATO (Agencja Wsparcia i Zaopatrzenia NATO: NSPA²). Po aneksji Krymu zmianie uległ również program ćwiczeń wojskowych państw bałtyckich – większy nacisk kładziony jest na walkę w terenie zurbanizowanym, obronę infrastruktury krytycznej i budynków administracji czy współdziałanie policji, straży granicznej i sił specjalnych. Dodatkowo większe znaczenie zyskały ćwiczenia częściowej mobilizacji rezerw i podnoszenie poziomu gotowości armii.

2. Konsensus polityczny

Ostatnie lata pokazały, że wypracowany w państwach bałtyckich po aneksji Krymu konsensus polityczny w kwestii wzmocnienia potencjału obronnego i sojuszniczej obecności jest trwały. Kolejne rządy po 2014 roku, niezależnie od różnic programowych, w polityce obronnej stawiały na kontynuację lub intensyfikację działań poprzedników³. Polityka obronna stała się dziedziną, w której premierzy i prezydenci zademonstrować mogli swoją odpowiedzialność wobec opinii publicznej i przewidywalność wobec sojuszników.

3. Sojusznicza obecność

Chociaż w świetle potencjału militarnego Rosji batalionowe grupy bojowe NATO (BGB) dysponują małą wartością bojową, to dla państw bałtyckich są istotnym uzupełnieniem ich ograniczonych zdolności obronnych⁴. W czasie pokoju batalionowe grupy bojowe, które pełną gotowość operacyjną osiągnęły w czerwcu br. (udział w ćwiczeniach Saber Strike), podlegają dowództwom brygad państw bałtyckich i stacjonują w głównych bazach wojsk lądowych (Rukle/Litwa, Ādaži/Łotwa, Tapa/Estonia). Państwa bałtyckie koncentrują się obecnie na zapewnieniu ambitnego programu ćwiczeń z różnymi scenariuszami wykorzystania BGB, prostego łańcucha dowodzenia i ciągłości rotacji sojuszniczych

² Zob. Aneks 2.

³ W 2016 roku w Estonii wkrótce po zmianie rządu (premierem został lider izolowanej dotychczas Partii Centrum, popieranej przez rosyjskojęzyczny elektorat) przeznaczano dodatkowe fundusze na armię. Po wyborach parlamentarnych na Litwie w 2016 roku nowy rząd wysuwał dalej idące od poprzedników postulaty zwiększania wydatków obronnych i wprowadzenia powszechnego poboru.

⁴ W Estonii i na Łotwie BGB *de facto* podwaja potencjał komponentu zawodowego wojsk lądowych.

oddziałów z kilkuletnim wyprzedzeniem, jak w przypadku misji BAP. Zabiegają też o to, aby uzbrojenie i sprzęt wojskowy sił NATO uzupełniały ich luki w zdolnościach (obrona powietrzna, siły pancerne, artyleria). W związku z rozmieszczeniem BGB państwa bałtyckie przeznaczyły dodatkowe środki na rozbudowę poligonów, koszar i magazynów amunicji w różnych częściach kraju, przez co ich budżety obronne wyróżnia jeden z największych w NATO udział inwestycji infrastrukturalnych (wspieranych też przez USA/NATO)⁵.

⁵ Średnia dla NATO w 2016 roku wyniosła ok. 3,5%, podczas gdy na Litwie było to 5,78%, na Łotwie 10,02%, a w Estonii 11,21%. NATO, Defence Expenditure of NATO Countries (2010-2017), 29.06.2017, http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_06/20170629_170629-pr2017-111-en.pdf

II. RÓŻNE MODELE OBRONNE W PAŃSTWACH BAŁTYCKICH

Państwa bałtyckie z perspektywy Zachodu i Rosji często traktowane są jako spójny region. Jednak odmienne potencjały gospodarczo-demograficzne⁶, kultury strategiczne i położenie geograficzne wpływają na różnice w ich modelach obronnych. Estonia rozwija armię poborową z dużymi zdolnościami mobilizacyjnymi, Łotwa stawia na armię zawodową z niewielką przeszkoloną rezerwą, a Litwa zdecydowała się na połączenie obu modeli⁷. Różnice występują też w programach modernizacji sił zbrojnych, których synchronizację utrudniają odmienne możliwości finansowe, wymagania operacyjne i bariery biurokratyczne, podnoszące koszty wspólnych zakupów UiSW. Widoczne jest to szczególnie w programach mechanizacji piechoty i zakupu artylerii samobieżnej⁸.

1. Litewskie przyspieszenie

W ostatnich latach Litwa podjęła najbardziej energiczne i najbardziej wszechstronne działania na rzecz zwiększenia zdolności do obrony własnego terytorium ze wszystkich państw wschodniej flanki. Z kraju oszczędzającego na armii Litwa wyrasta na nowego lidera w polityce obronnej wśród państw bałtyckich. Jest to możliwe dzięki skokowemu wzrostowi budżetu obronnego w latach 2013–2017 (o 170%, z 267 do 724 mln euro/z 0,8% do 1,8% PKB), który pozwolił m.in. na znaczne przyspieszenie modernizacji technicznej (głównie we współpracy z Niemcami⁹). W 2016 roku Litwa przeznaczyła na nowe UiSW ok. 28% budżetu obronnego, co plasowało ją na pierwszym miejscu w NATO¹⁰ (postulowany przez NATO próg to 20%). Litwa rozwija model armii oparty na komponencie zawodowym, wspieranym przez OT i uzupełnianym przez selektywny pobór, pozwalający odtworzyć rezerwę i uzupełnić braki kadrowe (szczególnie widoczne w personelu niższego szczebla)¹¹. Priorytetami Litwy

⁶ Litwa – PKB: 43 mld USD/populacja: 2,9 mln (6% Rosjan); Łotwa – PKB: 28 mld USD/populacja: 2 mln (27% Rosjan); Estonia – PKB: 23 mld USD/populacja: 1,3 mln (24% Rosjan).

⁷ Zob. Aneks 3.

⁸ Zob. Aneks 2.

⁹ Zob. Aneks 2.

¹⁰ Według szacunków NATO w 2017 roku będzie to około 32%, co da trzeci wynik w Sojuszu. Łotwa i Estonia musiały w większym stopniu skoncentrować się na inwestycjach w infrastrukturę wojskową, przeznaczając w 2016 roku odpowiednio 18% i 13,5% swoich budżetów obronnych na zakup nowego uzbrojenia, co w 2017 roku wzrosnąć ma do poziomu odpowiednio ok. 20 i 19%. NATO, Defence Expenditure of NATO Countries (2010–2017), *op. cit.*

¹¹ Pobór wznowiono w 2015 roku. Obejmuje on 3500–4000 poborowych rocznie, głównie ochotników.

na lata 2017–2022 są: stworzenie nowej struktury sił zbrojnych (z dwiema brygadami w czasie pokoju i trzema w czasie wojny) z przeszkoloną rezerwą i systemem mobilizacji oraz zwiększenie liczby żołnierzy zawodowych (pobór, zachęty finansowe). W zakresie inwestycji największe znaczenie ma wzmocnienie obrony powietrznej (zakup norweskiego systemu obrony powietrznej NASAMS) i dostawy bojowych wozów piechoty Boxer. Zakup 88 Boxerów (dla dwóch batalionów) wprowadzi nową jakość do litewskich wojsk lądowych.

Z państw bałtyckich Litwę wyróżnia większy potencjał gospodarczo-demo-
graficzny i położenie strategiczne. Z jednej strony jest ono determinowane przez jednoczesną bliskość zmilitaryzowanego obwodu kaliningradzkiego od zachodu (z rosyjskim prawem do tranzytu wojskowego przez terytorium Litwy) i potencjalne zagrożenie z kierunku wschodniego (z Białorusi lub z obwodu pskowskiego przez łotewską Łatgalię). Z drugiej strony Litwa, w przeciwieństwie do Łotwy i Estonii, ma większe możliwości otrzymania sojuszniczego wsparcia drogą lądową przez Polskę. Konieczność gotowości do działań na wielu kierunkach sprawia, że Litwa tworzy dwie dodatkowe brygady z dowództwami w Kłajpedzie (ma być w niej szkolona większość poborowych) i Wilnie (skadrowana) oraz szybciej niż Estonia i Łotwa zwiększa armię (w latach 2014–2017 liczba żołnierzy zawodowych wzrosła o 10%), która po 2018 roku ma przekroczyć 20 tysięcy żołnierzy (połowa komponentu zawodowego, reszta OT i poborowi).

2. Estońska adaptacja

W przeciwieństwie do Litwy i Łotwy rok 2014 nie stanowił cezury w polityce obronnej Estonii. Estonia już wówczas przeznaczała 2% PKB na wydatki obronne, co sprawia, że tempo ich wzrostu nie dorównuje obecnie litewskiemu i łotewskiemu. W 2016 roku nowy rząd wprowadził zasadę „dwa plus plus”, oznaczającą, że bazowe 2% PKB uzupełnią dodatkowe środki na pełnienie roli państwa gospodarza dla sił sojuszniczych i specjalny fundusz inwestycji obronnych z ogólnobudżetowej puli (w 2017 roku wydatki obronne Estonii wyniosą 478 mln euro/2,1% PKB). Jednym z priorytetów resortu obrony na lata 2018–2021 (część strategii na lata 2017–2026) jest stworzenie oddzielnego dowództwa obrony cybernetycznej. Ze względu na doświadczenia rosyjskich ataków cybernetycznych¹² i zaawansowaną cyfryzację administracji wzmocnienie bezpieczeństwa cybernetycznego ma dla Estonii szczególne znaczenie.

¹² W roku 2007.

Inwestycje będą koncentrować się na mechanizacji piechoty (BWP CV90) i uzupełnieniu braków amunicji (przeciwpancernej, artyleryjskiej, moździerzowej), na którą w latach 2016–2021 Estonia wyda 235,5 mln euro. Wzmocniona zostanie też OT (pięć nowych kompanii).

Charakterystyczne dla Estonii jest oddziaływanie fińskiej doktryny obronnej, widoczne w rozwijaniu modelu armii poborowej z niewielkim komponentem zawodowym (jeden w pełni sprofesjonalizowany batalion), dużymi zdolnościami mobilizacyjnymi, liczną OT¹³ oraz zintegrowanym podejściem do bezpieczeństwa państwa. Przykład Estonii pokazuje, że kraj mniejszy i bardziej oddalony od kluczowych sojuszników jest bardziej skłonny do szerszego włączania społeczeństwa w system obronny (pobór, formacje obrony terytorialnej), aby demonstrować wolę obrony kraju. Estonia uznaje swój model obronny za optymalny, ale dostrzega jego problemy, wynikające z małych zasobów kadrowo-materiałowych oraz czasu potrzebnego na przeprowadzenie mobilizacji w obliczu nagłego ataku zbrojnego. Dlatego w celu zwiększenia zdolności do szybkiej mobilizacji oddziałów skadrowanych w 2016 roku zaczęła organizować niezapowiedziane ćwiczenia żołnierzy rezerwy. Estonia będzie też zwiększać rozwinięcie mobilizacyjne poprzez rozszerzenie poboru (z 3200 do 4000)¹⁴. Choć formalnie jest on powszechny, to *de facto* obejmuje mniej niż 40% mężczyzn z każdego rocznika.

3. Łotewskie nadrabianie zaległości

Przed aneksją Krymu Łotwa dysponowała najmniejszym potencjałem obronnym spośród państw bałtyckich. Łotewska armia bardziej niż litewska i estońska odczuła negatywne skutki kryzysu finansowego – redukcja etatów sięgnęła 10%, a budżetu obronnego 50%. Łotwa dopiero w 2017 roku wyda na obronę więcej niż w 2008 (w przypadku Litwy i Estonii był to 2015 rok). Dlatego w ostatnich latach Łotwa zrezygnowała z reform w siłach zbrojnych (np. wprowadzenia poboru czy formowania drugiej brygady wojsk lądowych), aby nie wpłynęły one negatywnie na uzupełnianie braków kadrowych i program przebrojenia armii¹⁵. Umożliwić ma to szybki wzrost wydatków obronnych, choć o mniejszej dynamice od litewskiego – w latach 2013–2017 o 110% (z 212 mln euro do

¹³ Zob. Aneks 3.

¹⁴ Na południowym wschodzie Estonii powstaje druga brygada armii, która skoncentrowana będzie na szkoleniu poborowych.

¹⁵ Po uzupełnieniu braków kadrowych łotewskie siły zbrojne mają liczyć 17 500 żołnierzy (6500 zawodowych, 8000 OT i 3000 rezerwistów).

448 mln euro/z 0,9 do 1,7% PKB). Zaktualizowany na lata 2016–2028 program modernizacji technicznej wyróżnia trzy priorytety: wczesne ostrzeżenie i dowodzenie, poziom gotowości i zwiększenie możliwości otrzymania sojuszniczego wsparcia. Szczególne znaczenie dla Łotwy ma wczesne ostrzeżenie, ze względu na bliskość rosyjskich sił powietrznodesantowych w Pskowie, stąd program zakupu nowych radarów. Natomiast mobilność wojsk lądowych zapewnić ma motoryzacja 1. batalionu (pojazdy z rodziny CVR[T], dotychczas Łotwa dysponowała tylko kilkunastoma transporterami opancerzonymi).

Specyfiką Łotwy jest koncentracja wojsk lądowych w pobliżu Rygi (dwa lekkie bataliony bojowe), podczas gdy w regionach graniczących z Rosją i Białorusią obecne są tylko jednostki OT¹⁶. Po doświadczeniach związanych z aneksją Krymu Łotwa postanowiła o stałej dyslokacji oddziału sił regularnych do Łatgalii (2018) oraz intensyfikacji ćwiczeń na wschodzie kraju. Łotwa nie przygotowuje się do wznowienia poboru ze względu na braki finansowe i kadrowo-infrastrukturalne. Ponadto wychodzi z założenia, że w razie konfliktu nie będzie czasu na mobilizację. Ważnym czynnikiem jest też podział społeczeństwa w kwestii postrzegania Rosji jako zagrożenia¹⁷, co sprawia, że Łotwa podchodzi ostrożnie do szerszego włączania obywateli w sprawy obronne, stawiając na dobrowolne zaangażowanie. Łotwa inwestuje w szkolenia wojskowe dla obywateli i przysposobienie obronne w szkołach oraz OT. Tworzy też system aktywnej rezerwy – do 2018 roku 3000 spośród 7000 żołnierzy rezerwy przypisanych zostanie do konkretnych jednostek, umożliwiając szybkie uzupełnienia.

¹⁶ Łotwa ma 18 batalionów OT. Do 2018 roku każdy z nich ma mieć jedną lepiej wyposażoną i przeszkoloną kompanię o wyższym poziomie gotowości. Liczba członków formacji obrony terytorialnej do 2020 roku ma wzrosnąć z 8000 do 12 000.

¹⁷ Na Łotwie największym poparciem politycznym cieszy się prorosyjska partia Zgoda.

III. PERSPEKTYWY I WYZWANIA

Wzmacnianie potencjału militarnego przez państwa bałtyckie zależy będzie w dużym stopniu od ich sytuacji gospodarczej i demograficznej. Ważnym zadaniem państw bałtyckich będzie utrwalenie poparcia społecznego dla inwestycji obronnych i obecności sił NATO. Ich rozmieszczenie stanowi dopiero pierwszy etap integracji BGB z narodowym i sojuszniczym planowaniem obronnym. Równoległe celem państw bałtyckich będzie utrzymanie stałej obecności militarnej USA.

1. Demografia, pobór i rozbudowa rezerwy

Największym wyzwaniem dla systemów obronnych państw bałtyckich i planów zwiększania liczby żołnierzy jest coraz mniejsza liczba osób w wieku poborowym. Starzenie się społeczeństwa i emigracja mogą też negatywnie przełożyć się na sytuację gospodarczą, a w konsekwencji wydatki obronne. W najbliższych latach debata w polityce obronnej państw bałtyckich dotyczyć będzie stopnia zaangażowania obronnego społeczeństwa – zasadności wprowadzenia selektywnego poboru w przyszłości (Łotwa) i zwiększania liczby poborowych (Litwa i Estonia). Plany Litwy i Estonii w tym zakresie mogą doprowadzić do zbyt dużej koncentracji armii na szkoleniu poborowych, obniżając poziom gotowości sił operacyjnych. Mogą również mieć negatywne pozamilitarne skutki – na Litwie wznowienie poboru uznawane jest za jeden z czynników, które przyczyniły się do wzrostu emigracji z kraju w 2015 roku. Z kolei na Łotwie dobrowolne szkolenia wojskowe dla cywilów nie będą rozwiązaniem problemu braków kadrowych w armii.

2. Wydatki obronne

Inwestycje obronne utrzymają priorytetowe znaczenie dla państw bałtyckich, tym bardziej że administracja Donalda Trumpa przywiązuje większą wagę do wywiązywania się z sojuszniczych zobowiązań w tym zakresie. Ponadto po aneksji Krymu i podniesieniu budżetów obronnych w państwach bałtyckich wzrosło znaczenie resortów obrony, które skuteczniej zabiegają o dodatkowe środki. Pilne potrzeby infrastrukturalne czy ewentualna konieczność większego zaangażowania ekspedycyjnego mogą jednak przejściowo spowolnić tempo modernizacji technicznej. Po 2018 roku wydatki obronne Litwy, Łotwy i Estonii będą kształtować się najprawdopodobniej na poziomie 2% PKB lub nieco wyższym. W państwach bałtyckich trwają dyskusje na temat optymalnej granicy zwiększania wydatków obronnych. Istnieje ryzyko, że ich duży

wzrost mógłby pogorszyć jakość innych usług publicznych (np. służby zdrowia) w wychodzących z kryzysu finansowego państwach, co przyczyniłoby się do spadku poparcia dla polityki obronnej. Stąd konieczność wyjaśniania społeczeństwu potrzeby inwestycji obronnych wobec zagrożenia ze strony Rosji. Większe budżety obronne to także rosnące ryzyko korupcji.

3. Modernizacja techniczna

W najbliższych latach nie należy spodziewać się dużych zakupów uzbrojenia i sprzętu wojskowego przez państwa bałtyckie. Litwa, Łotwa i Estonia skoncentrują się na realizacji rozpoczętych już projektów, które w znacznym stopniu będą obciążać ich budżety obronne¹⁸. W państwach bałtyckich część zdolności obronnych budowana jest od podstaw (np. haubicoarmaty). Oznacza to brak odpowiedniej infrastruktury, instruktorów i dowodzenia, co uniemożliwia szybkie wprowadzanie nowego UiSW na wyposażenie armii. W przyszłości ważne inwestycje nastąpią w siłach powietrznych państw bałtyckich (wymiana poradzieckich śmigłowców). Do najważniejszych inwestycji państw bałtyckich na początku kolejnej dekady należeć będą najprawdopodobniej pozyskanie haubicoarmat przez Estonię, mechanizacja 2. batalionu i zakup obrony powietrznej krótkiego zasięgu przez Łotwę czy wieloprowadnicowych wyrzutni raketowych przez Litwę (rozmowy prowadzone z Norwegią, Niemcami i USA). Po zwycięstwie Trumpa państwa bałtyckie będą prawdopodobnie chciały pozyskać uzbrojenie w USA, aby budować dobre relacje z nową administracją.

4. Wzmacnianie sojuszniczej obecności

Państwa bałtyckie będą nadal zabiegać o zwiększenie sojuszniczej obecności na swoim terytorium i o uzyskanie jak największych środków z amerykańskiego programu European Reassurance Initiative. W tym celu dążyć będą do utrzymania zagrożenia rosyjskiego wysoko na agendzie NATO m.in. poprzez zwracanie uwagi sojuszników na aktywność wojskową Rosji w regionie Morza Bałtyckiego. Najważniejsze dla państw bałtyckich będzie zapewnienie trwałej obecności sił USA, które są dla nich głównym gwarantem bezpieczeństwa. Tymczasem rozmieszczenie batalionowych grup bojowych, złożonych głównie z europejskich sojuszników, oznacza, że stała rotacyjna obecność kompanii USA w państwach bałtyckich zostanie zamieniona na okresowe ćwiczenia

¹⁸ Zob. Aneks 2.

elementów brygady pancерnej stacjonującej w Polsce (USA zapowiedziały wysłanie 600 żołnierzy do państw bałtyckich w czasie rosyjskich ćwiczeń Zapad 2017).

5. Batalionowe grupy bojowe

Słabością batalionowych grup bojowych (BGB) jest ich wielonarodowość. Utrudnia ona ich integrację i współdziałanie z siłami państwa przyjmującego, a także stanowi wyzwanie dla zapewnienia ciągłości rotacji (wymuszając konieczność angażowania kolejnych państw w przyszłości).

W najlepszej sytuacji znajduje się Estonia, gdyż batalionowe grupy bojowe na jej terytorium są najbardziej homogeniczne: 800 żołnierzy zapewnia Wielka Brytania. Natomiast BGB na Litwie i Łotwie składają się z pododdziałów 5-6 państw. Najbardziej widoczną luką w zdolnościach BGB jest obrona powietrzna, dlatego państwa bałtyckie zabiegają o rozmieszczenie na ich terytorium naziemnych systemów obrony powietrznej średniego zasięgu (postulują też wzmocnienie obecności morskiej NATO na Bałtyku).

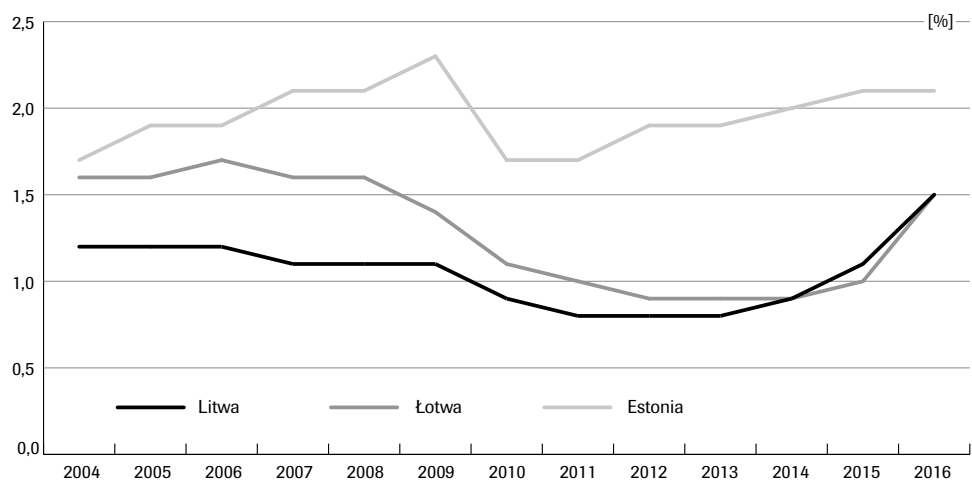
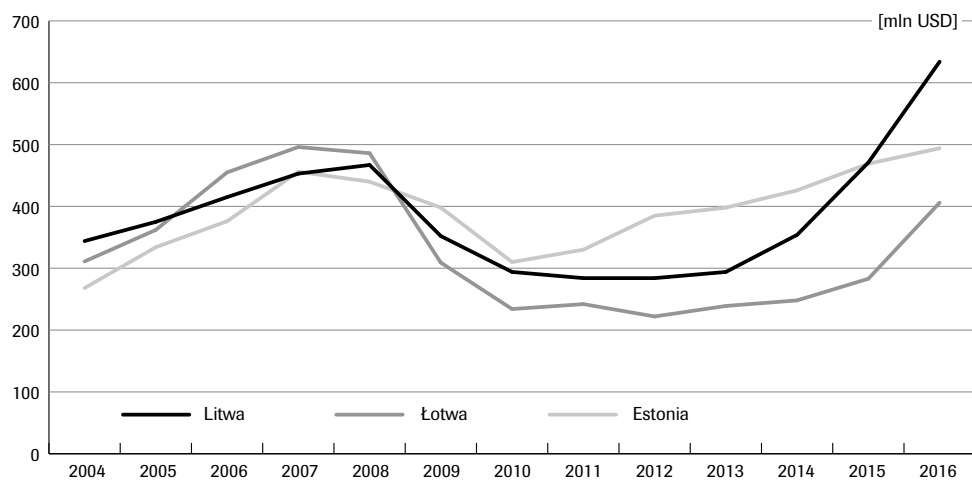
Pierwsza rotacja BGB uwiaryściła również inne braki – np. artylerii samobieżnej na Łotwie. Jest tak, gdyż o uzbrojeniu i sprzęcie wojskowym sił NATO decydują głównie możliwości państw wysyłających i niedostateczna infrastruktura wojskowa państw bałtyckich (koszarowa i poligonowa). W rezultacie część żołnierzy i poborowych państw bałtyckich musiała przenieść się do namiotów, aby zwolnić miejsce w koszarach dla żołnierzy NATO.

W przypadku dużych grup mniejszości rosyjskojęzycznych istotne znaczenie dla Litwy, Łotwy i Estonii będzie miało przeciwdziałanie rosyjskiej propagandzie dyskredytującej obecność sił NATO w państwach bałtyckich.

PIOTR SZYMAŃSKI

ANEKSY

ANEKS 1. WYDATKI OBRONNE PAŃSTW BAŁTYCKICH W MLN USD I JAKO % PKB WEDŁUG SIPRI (2004-2016)

ANEKS 2. NAJWAŻNIEJSZE PROGRAMY ZBROJENIOWE PAŃSTW BAŁTYCKICH (WEDŁUG DATY ZAKUPU)

Sprzęt	Liczba	Data	Dostawca	Cena	Dostawy
Litwa					
przeciwpancerne pociski kierowane Javelin (nowe)	b.d.[1]	X 2014, VI 2016	USA (umowa międzyrządowa)	28 mln USD	2015-17
haubicoarmaty PzH 2000 (używane)	21[2]	IX 2015	Niemcy (umowa międzyrządowa)	16,2 mln EUR[3]	2016-19
ciężarówki UNIMOG (nowe)	340	I 2016	Daimler AG (pośrednictwo NSPA)	60 mln EUR	2016-21
bojowe wozy piechoty Boxer (nowe)	88	VIII 2016	ARTEC (pośrednictwo OCCAR)	385,6 mln EUR	2017-21
baterie obrony powietrznej krótkiego zasięgu NASAMS (b.d.)	2	X 2016 [4]	trwają negocjacje z rządem Norwegii i Kongsbergiem	ok. 100 mln EUR	do 2020
pojazdy wsparcia M577 (używane)	168	XI 2016	Niemcy (umowa międzyrządowa)	1,6 mln EUR	2016-17
Łotwa					
pojazdy opancerzone CVR(T) (używane)	123	IX 2014	Wielka Brytania (umowa międzyrządowa)	52,2 mln EUR[5]	2016-20
radary AN/MPQ-64F1 Sentinel (nowe)	4	IX 2015	USA (umowa międzyrządowa, sfinansowane z ERI)	23 mln USD	2016
pociski przeciwlotnicze Mk2 (nowe)	b.d.	X 2015	Saab Dynamics AB	6,8 mln EUR	2015-17
radary TPS-77 (nowe)	3	X 2015	Lockheed Martin	b.d.	od 2017
haubicoarmaty M109 (używane)	47	IV 2017	Austria (umowa międzyrządowa)	6 mln EUR[6]	od 2017

Sprzęt	Liczba	Data	Dostawca	Cena	Dostawy
Estonia					
przeciwpancerne pociski kierowane Javelin (nowe)	80 zestawów	XI 2014	USA (umowa międzyrządowa, współfinansowane z ERI)	40 mln EUR ^[7]	2015-16
bojowe wozy piechoty CV90 (używane)	44	XII 2014	Holandia (umowa międzyrządowa)	113 mln EUR	2016-19
przeciwlotnicze pociski nowej generacji Mistral 3 i przeciwpancerne Milan 2 (nowe)	b.d.	III 2015	MBDA	23,8 mln EUR	2015-20
haubicoarmaty K9 (używane)	12	II 2017	Republika Korei (wspólne negocjacje międzyrządowe Estonii i Finlandii)	47 mln EUR	od 2021

[1] W grudniu 2015 USA (DSCA) zezwoliły na sprzedaż Litwie 220 pocisków i 74 wyrzutni za 55 mln USD.

[2] W tym 2 szkoleniowe i 3 na części zamienne.

[3] Łączny koszt, wliczając modernizację i przystosowanie infrastruktury, to 58,3 mln euro.

[4] Litwa i Norwegia podpisały porozumienie techniczne określające zobowiązania i warunki sprzedaży elementów baterii oraz zakres norweskiego wsparcia dla Litwy w rozwijaniu obrony powietrznej. W skład baterii wejdzie centrum kierowania ogniem, radiolokator i dwie wyrzutnie.

[5] Łączy koszt, wliczając modernizację, zakup uzbrojenia i dostosowanie infrastruktury, to 249,5 mln euro.

[6] Łączny koszt będzie wyższy, podobnie jak w przypadku litewskich haubicoarmat.

[7] W październiku 2014 USA (DSCA) zezwoliły na sprzedaż Estonii 350 pocisków i 120 wyrzutni za 55 mln USD. W 2016 roku USA sfinansowały część dostaw z ERI (33 mln USD).

ANEKS 3. SIŁY ZBROJNE PAŃSTW BAŁTYCKICH W 2016 ROKU

	Litwa	Łotwa	Estonia
Wielkość sił zbrojnych	16 500 [8660 zawodowi, 3000 poborowi, 4640 OT]	13 500 [5500 zawodowi, 8000 OT]	22 500 [2] [3250 zawodowi, 3200 poborowi, 16 000 OT]
Wojska lądowe	11 000 (2900 poborowi, 4640 OT)	1500	5000 (3000 poborowi)
Marynarka wojenna	700 (50 poborowi)	550	200 (b.d. poborowi)
Siły powietrzne	1150 (50 poborowi)	300	250
Obrona terytorialna	-	8500 (600 zawodowi)	16 000 (b.d. zawodowi)

[1] Rozwinięcie mobilizacyjne to ok. 60 000.

ANEKS 4. BATALIONOWE GRUPY BOJOWE W PAŃSTWACH BAŁTYCKICH (CZERWIEC 2017)

Państwo [1]	Liczba żołnierzy	Sprzęt
Litwa		
Niemcy (ramowe)	450 (kompania zmechanizowana + pododdziały: artyleryjski, pancerny, CBRN, inżynieryjny)	60 pojazdów w tym: 20 x BWP Marder/5 x czołg Leopard/ haubicoarmaty PzH2000
Holandia	270 (wzmocniona kompania zmechanizowana)	40–60 pojazdów w tym: czołgi Leopard 2/TO Boxer/BWP CV90/BWR Fennek
Norwegia	200 (kompania pancerna)	60 pojazdów w tym: 5 x BWP CV90/9 x czołg Leopard
Belgia	100 (kompania logistyczna)	pojazdy wsparcia
Luksemburg	22 (drużyna logistyczna + SatCom)	w ramach kompanii belgijskiej
Łotwa		
Kanada (ramowe)	455 (kompania zmechanizowana + pododdziały: żandarmerijny, logistyczny i łączności)	TO LAV 6.0/pojazdy rozpoznania Coyote
Hiszpania	300 (wzmocniona kompania zmechanizowana)	80 pojazdów w tym: 6 x czołg Leopard 2/14 x BWP Pizzaro/12 x TO/pojazdy saperskie + drony, moździerz, ppk Spike
Polska	170 (kompania pancerna)	14 x czołg PT-91
Włochy	160 (kompania zmechanizowana)	BWP Freccia
Słowenia	50 (pluton CBRN)	-
Albania	18 (drużyna inżynieryjna)	-
Estonia		
Wielka Brytania (ramowe)	800 (batalion zmechanizowany + pododdziały: pancerny, artyleryjski, inżynieryjny i logistyczny)	300 pojazdów w tym: czołgi Challenger/BWP Warrior/ pojazdy z rodziny CVR(T)/ haubicoarmaty AS90
Francja	300 (wzmocniona kompania zmechanizowana)	30 pojazdów w tym: 4 x czołg Leclerc/13 x BWP VBCI/TO VAB

[1] W 2017 (druga połowa) i w 2018 roku w skład BGB na Litwie wejdzie kompania zmechanizowana Chorwacji (do 200 żołnierzy). W 2018 roku zasili ją też wzmocniona kompania francuska z Estonii i czeńska (250 żołnierzy).

Logistyków z Luksemburga zastąpi luksemburska drużyna rozpoznania, która wejdzie w skład sił niemieckich. Natomiast w Estonii Francuzów zastąpi wzmocniona kompania zmechanizowana Danii (200 żołnierzy). Z kolei na Łotwie w 2018 roku trafi czeski pluton moździerzy (40 żołnierzy). Gotowość do udziału w BGB w państwach bałtyckich zgłosiła też Słowacja.